

svojemu tako zelo ambicioznemu in v določenem aspektu tudi zanimivo zasnovanemu literarnemu tekstu?

Roman Ljubezen kaže, da se Branko Hofman kot prozaist še formira, kajti v primeri s Strahom je ta tekst vendarle mnogo bolj smotrno organiziran in tudi globlje zastavljen. Hofmanu je potrebna samo še nekolikanj večja samodisciplina (in nekoliko več samokritičnosti pa okusa tudi ne bi škodovalo); če se bodo njegovemu talentu pridružili še ti momenti, bo njegov naslednji tekst gotovo zelo pomembno umetniško dejanje. To spoznanje pa je gotovo najpomembnejše, ki si ga bravec lahko pridobi pri prebiranju Ljubezni: pomeni obet za vnaprej in upati je, da bo Hofman to pričakovanje naslednjič tudi izpolnil — vsaj nekoliko bolj kot to pot.

BORUT TREKMAN

OD SENCE V SRCU DO OBLEDELIH PASTELOV. Izid Obledelih pastelov, druge pesniške zbirke Ade Škerlove, vzbuja močne reminiscence na leto 1949, ko je izšla njena prva zbirka Senca v srcu* in postala dogodek v slovenskih povojnih literarnih prizadevanjih. Če upoštevamo, da je naša takratna poezija premogla le aktivistično objektivizirano pesem z vojno in obnovitveno tematiko in da za čisto, subjektivno lirično izpoved ni bilo življenjskega prostora, potem šele moremo prav vrednotiti pesniški nastop Ade Škerlove. Senca v srcu je prvi očitnejši znak literarne odjuge, torej svojevrsten mejnik v razvoju povojnega besednega ustvarjanja.

Senca v srcu je odprla vrata v svet pesnikovega notranjega sveta, odprla možnosti svobodnejšega pesniškega oblikovanja. Zbirka je v sebi sklenjen ljubezenski monolog, ubran na otožen mol neodžehanosti in gradnikovski zagrobnosti. Oblikovno se naslanja na harmonični verz in rimano kitico. Med vzorniki je ob Gradniku občutneje prisoten tudi Balantič. Nad vso zbirko pa je razpeta osebna čustvena prizadetost, ki je v svojem končnem momentu vezana na motiv »eros-tanatos«:

Ko da bi deklica po prstih k tebi šla
in v vetru bi šumelo njeno krilo,
šume med peskom kaplje drobnega dežja.
Ugasla sveča joče nad gomilo.

Nebo se trudno nad grobove niža
in gleda se v razbitem steklu mlak.
Prečuden mir je v senci vrb žalujk in križa.
Tvoj grob. Samota v moji duši. Mrak.

Z ene strani je ta motiv dajal zbirki globino in notranjo moč, z druge strani pa je zaradi prevladujoče prisotnosti domala izključeval vsakršno možnost drugih motivov. To je bil menda tudi glavni očitek sodobne, bolj ali manj nenaklonjene kritike, pri čemer je treba pojasniti, da je očitek motivne ožine in osebne izolacije pomenil predvsem odsotnost aktivistične snovi. Ta sporna točka je tisti moment, ki prvi zbirki Ade Škerlove daje nadpovprečno vrednost.

Če sledimo nadaljnji literarni poti Ade Škerlove, moremo v prvi vrsti ugotoviti, da njena poezija poslej ni več posegala v zunanje dogodke našega

* Ada Škerl, Senca v srcu, Mladinska knjiga 1949. Ada Škerl, Obledeli pasteli, Lipa 1965.

slovstvenega življenja, saj se je komaj kdaj pa kdaj še oglasila s posamično drobno pesmijo. Preglasili so jo tisti, ki jim je nakazala novo pot. Tudi če ostanemo v okviru njene ustvarjalnosti, ne moremo zapisati nič pomembnega, predvsem nič takega, naj bi nas prepričevalo o kakem občutnem premiku v njeni poeziji. Zato je bilo razumljivo, da je napoved druge zbirke vzbudila skeptično pričakovanje.

Ob časovno odmaknjeni Senci v srcu, ki ji je kasnejši, bolj kritičen pretres vendarle priznal širši pomen v razvoju našega povojnega pesništva, druga pesniška zbirka, Obledeli pasteli, ne pomeni nič izjemnega, zlasti pa ne nič takega, kar je bilo mogoče ugotavljati ob prvi zbirki. To v določeni meri zadeva oboje, njeno časovno vrednost in moč ustvarjalne izpovedi.

Obledeli pasteli že po svoji zunanji kompoziciji odstopajo od Sence. Obsegajo namreč snovno in motivno manj homogene cikle (Popotni krokiji, Status febrilis, Zgovorni molk, Mrtva Žena). Kljub temu pa ni težko najti vsebinske zveze med zbirkami. Neposredna vez je drugi cikel, Status febrilis, ki spet obuja žgočo ljubezensko motiviko, prinaša pa hkrati tudi zanimivo varianto v povezovanju posameznih pesmi, kot jo pozna naš klasični sonetni venec. Še vedno sta močno navzoča Gradnik in Balantič.

Uvodni cikel Popotni krokiji opozarja na oblikovalni premik v poeziji Ade Škerlove, to pa je zaznavno tudi v obeh zadnjih ciklih, v Zgovornem molku in Mrtvi Ženi. Škerlova išče zunanjo, objektivno snov, predmetnost, ob kateri izraža svoj duhovni svet. S tem se je neposredna čustvena prvina precej umaknila razmišljanju. Važno pri tem pa je, da je ta refleksija povezana s končno poanto prve zbirke, da je ta refleksija neposreden ali posreden odmev ljubezenskega brodoloma, ki mu zdaj sledi splošna resignacija, katero pa lahko krepijo tudi novi življenjski sunki z drugih strani. Tudi Obledeli pasteli zvenijo otožno, vendar to bridko razpoloženje ni temačno, ampak čisto v svoji končnosti, zakaj življenjska izkušnja premore razbrati sleherno iluzijo. Vendar to še ne pomeni, da se Ada Škerlova odpoveduje iluzijam. Nasprotno: v njenem duhovnem prostoru imajo iluzije svojo absolutno vrednost. Zato pesmi ne izražajo samo žalosti nad odhajajočim življenjem, ki mu ni bilo dano, da bi bilo živelo v vsej neizmerjeni širini in globini, ampak tudi nostalgijo za usihajočimi iluzijami. Prav v takih pesmih ponovno udarja na dan ranjena čustvenost, ki pa zaradi prenosa v objektivni svet ne premore več tiste moči kot v prvi zbirki.

Često se pesniška izpoved sprevrže v preprosto opisnost predmetov in pokrajine, pesnica pa v njej išče najbližjo simbolično poanto. Takrat domala usahne invencija in pesmi se gibljejo v območju konvencionalnih elementov, ker avtorica ne odkriva novih odnosov.

Najznačilnejše pesmi druge knjige so v ciklu Zgovorni molk, vsebinsko jedro pa se nadaljuje tudi v zadnjem ciklu, Mrtva žena. Med pesmi, ki najširše in najbolj bistveno zajemajo čustveni in miselni obseg druge zbirke, bi mogli šteti Cestno svetilko (Predobro vem, da grda sem, nakazna) pa tudi pesem Tako nenadoma, v kateri je pesničino življenjsko razpoloženje našlo naslednjo upodobitev:

Tako nenadoma se mi je zožil svet.
Stopnice le navzdol, navzgor stopnice,
in to življenje, ki je zablodilo v klet,
kot zadnji, temni vzdih ujete ptice.

To pa je tudi skrajni rob, do koder sežejo čustveni in miselni vzgibi Obledelih pastelov. Brez dvoma vsebuje neposredna iskrenost svoje vrednote v določeni življenjski usmerjenosti. Na to dejstvo se mora opirati analiza Obledelih pastelov, pač zato, ker je ta iskrenost izhodišče celotne pesniške ustvarjalnosti Ade Škerlove. Ob njenem prvem nastopu je ta element pomenil izjemnost spricho bledega stanja v naši takratni pesniški tvornosti, danes pa isti element take ali podobne vloge ne more imeti več, ker sta čas in stvarnost občutno premaknila svoje tečaje, slovenska poezija pa je medtem že daleč prešla stališča, ki jim je Ada Škerlova ostala zvesta doslej, žal, s to pripombo, da je marsikaj v njeni poeziji izgubilo notranjo moč in da Obledeli pasteli pomenijo zaznaven upad tudi v mejah njenega koncepta. Prav zato Ada Škerlova še vnaprej ostaja pesnica Sence v srcu. To pa ni tako malo.

France Pibernik

JUVANOV POTOPLJENI MESEC. Juvanov pesniški prvenec* začenja v zbirki Pota mladih drugo poglavje. Doslej so v tej posebni kolekciji izšla le prozna dela mladih piscev, z Juvanom pa so se odprla vrata tudi poeziji. Vprašanje je le, kako na široko.

Do izida samostojne zbirke *Potopljeni mesec* smo Juvanove pesmi največ brali v bivši reviji *Mlada pota*, Juvan je pripadal pesniški šoli te revije, kasneje pa je objavljaj domala v vseh domačih revijah. V prvo zbirko je avtor sprejel nekaj nad štirideset pesmi, verjetno gre za izbor iz dosedanje pesniške here, za izbor, ki ustvarja vtis notranjega ravnotežja, čeprav je v njem nekaj vsebinskih in oblikovnih odmikov od sredine.

Z naslovom *Potopljeni mesec* je Juvan izrazil osnovno intonacijo svojega življenjskega razpoloženja, ta pa je vsaj na videz rahlo padajoča. Vendar pogostna izpoved osebne osamljenosti pri njem ne pomeni konvencionalne čustvene razbolelosti mladega človeka; iz mnogih pesmi je mogoče razbrati, da je ta osamljenost, morda zgolj nekakšna odmaknjenost, samo specifičen pesnikov odnos do sveta, v katerem živi. Juvan je ta odnos izoblikoval na črti pesnik — narava, med njima pa je lirična distanca, ki z njo avtor interpretira svojo življenjsko resničnost ali pa v njej vidimo le zunanjo pesniško gesto, golo metaforično igro. Prepričan sem, da se je Juvan v prvih pesmih resnično posrečilo po svoje izpovedati lastno individualnost, se pravi, svoj notranji razvoj. Na prvo mesto je postavil erotiko, na drugo refleksijo. Poglavitno spoznanje, do katerega se je dokopal pesnik, je detronizacija idiličnih vizij o življenju, kar je napovedal — v uvodni pesmi *Pravljica*, in pa življenjska ostrina, ki jo je prepoznal v svoji najožji vsakdanjosti in ki se ji ne more izogniti. Ta neizbežnost neposrednega osebnega bivanja, ki je pesnik vanjo potopljen in jo zavestno čuti v sebi, mu je poslej najvišje vodilo in hkrati predmet pesniškega oblikovanja. Navzočnost vsakdanje peze pesnika ni demoralizirala, ampak ga etično dvignila, ker more poslej računati v svojem svetu na realne dimenzije:

Ne sovražim rok,
ki mi prihajajo
nasproti,
ne preklinjam ure,
ko sem se rodil.

* Janez Juvan, *Potopljeni mesec*. Mladinska knjiga 1965.